

חוברת

דף השבוע

מסכת כתובות חוברת כ

דף פא'

קונטרס מלא מראי מקומות חשובות על כל דף ודף
כדי לסייע את הלומדים החשובים של מסגרת 'דף השבוע'

ויש בה ארבעה חלקים:

- א **עומק הדף** – ביאורים בעומק הגמ' ופירש"י, על פי דברי הראשונים והאחרונים
- ב **התוספות העיקריין** – הדגשה מיוחדת על התוספות הנחוצין ביותר, עם קצת מראי מקומות
- ג **הלכות הדף** – בכל דף נערך נידון אחד בהלכה הנובע מלימוד הגמרא
- ד **סוגיית הדף** – בכל דף נערכה סוגיא שלימה אחת עם העתקת מראי מקומות

**דפי הגמרא
עם התוספות
העיקריין**

דפי הגמרא
עם הדגשה מיוחדת
על התוספות הנחוצין ביותר

נערך ע"י
הרב פינחס ענגלאנדער שליט"א

עין משפט
גור מצוה

לב א מתי פכתי מהל' אשתי ה' יא סתם עשין לא טע"פ אה"י סי' קפח סוף ג' לב ב מ"י ע"ס הלכה י' טע"פ ע"ס ט"ו ה'

פניו רש"י

בישיב... ענינים... מלה באזהרה: (בבב"ב כ"ב נב)

חום ר"ד

הוא נבא ונפלה ליה יבמה בפומבדיתא כגא אחוה לסיפלא מיה בוישא א"ל מה דתין סיוס נכסי ביבסי פליגא ד' י' וקני טירי שילוקי כספא אמר ר' יוון דאמור רבנא לא ליתין אי זבין לא הוי זבניה זבניה דהויא מי שמת והיה היתור יבם והיה נכסי ב' קני מה אפי' שדין ביהמה אלא מה א"ל יבמה יבמה דאחין לחיבהה. ח"י דין ולענין קניית קמה אפי' זבין זבניה זבניה שיש קנין לחלוף עם אחיו קנינו בשל אפי' הנכסים בירושה אלא ברשות היתור:

פא: האשה שנפלו

פרק שמיני

כתובות

משניות

בבב"ב (א) [קמן ל' ז: טעין כב: כ"ב סת: טע. קת. קת: ע"פ חולין ק"ו: עירובין (ג) [זביל: טת:] (א) [עירובין ל' ז: ד] [יבמות: טט:] קדושין סה: [רש"י] (ס) [ז"ל: כפ"ה:] [ע"פ:] (א) [זביל: טג:] [קמן: טה:] (ז)

הנהרות הב"ב

(ב) תוס' ד"ה ר' מאיר ור' י"ש ממטלטלי דמקבל מהנה. ר"ב כפי נפשה דף מט ע"כ ד"ה הוא ואשמו ור' תנא המוס' ליתא לומר דכ"ש לא הוי והוא תנא סה כפתחה שפמט על מ"ש סס:

הנהרות מהר"ב

(א) תוס' ד"ה (בע"א) מנרשה בגמ' זכר ויש ליישב פי' הקונטרס. פי' נטעין דף מה ע"א מור"ם אשכ"ח ע"ד ע"ד סוף הדבור וד"ק:

שן כלן דהוה ליה איבה דלמך לה עיניך נתת בגירושין וזמיתה לך נראה לר"י לפרש מקחו בטל משעת טריפה וג' שדות לאו למעוטי שאר נכסים אלא אפי' ג' שדות מקחו קיים עד שעת טריפה א' ויש ליישב פי' הקונטרס דמקחו בטל משמע דבטל לאלתר ובחוקת הנכסים (ב"ב ג. וס) ה"פ למעוטי מאי דלא

מאי אמרה נתת רוח עשיתי לבעלי אילימא למעוטי שאר נכסים דלא מערוך לגמרי כל שכן דהויא לה איבה דפשיטא היא דאין מקחו בטל אלא באתו ג' שדות דהא כל אדם מוכר קרקעות המשועבדות וממילא ידענא דדוקא באתו שלש שדות קמחי דמקחו בטל ומשום למעוטי שאר נכסים דאין מקחו בטל לא לאוקומא באתו ג' שדות אלא קשה לרשב"א דהכי מני למימר דפשיטא ליה דשאר נכסים אין מקחו בטל הא מקמי דמקמינן לה הסה באתו ג' שדות הוה ס"ד דמירי בשאר נכסים אפי' דקמי מקחו בטל: ואם איתא נייחד לה שיעור כתובה כ"ו. הוילי וחסנתה ור' לענין דהא ודמירי: (א) [קמן ל' ז: טעין כב: כ"ב סת: טע. קת. קת: ע"פ חולין ק"ו: עירובין (ג) [זביל: טת:] (א) [עירובין ל' ז: ד] [יבמות: טט:] קדושין סה: [רש"י] (ס) [ז"ל: כפ"ה:] [ע"פ:] (א) [זביל: טג:] [קמן: טה:] (ז)

דאיבה וחסנתה ממתי' דמשמע הכי לא יאמר לה הכי כתובתך מונחת על השלחן כדי למכור השאר אלא כל נכסיו אחראין למכירתה ואינו יכול למכור שום דבר:

א"ל עצה טובה קמשמע לך. פי' בקונטרס שמה יאבדו המטלטלין ונמלאת שלל בכתובה ואין למכור כתובה אחרת וזה אינו אלא ל"מ מלך דלמך" אסור לאלם להשנות את אשתו שעה אחת בלא כתובה ונראה לר"י עצה טובה שלל תהא קלה בעיניו להזיזה ולרשב"א נראה דגני אשתו הויה עצה טובה שאם ייחד לה מטלטלין לא יוכל להזיזה לך טוב לו שיהיו כל נכסיו אחראין לכתובה ויזילי הכל ולכסף דמסקי טעמא דרבי אבא משום איבה הויה טעמא דמתניתין נמי משום איבה בין ביבמתו בין בשלחה: ואם איתא הויה יורש החוקת. וא"מ ולמחול לפסיה דהא חוקת"י המוכר שטר חוב למכרו וחזר ומחול מחול ואפי' יורש מחול וי"ל דשאי הכא דלית יורש אלא מכתה אי נמי כ"י מאיר דלדן דינא דגרמי ומגני ביה דמי שטר מליא כדלמך"י לקמן (דף ע:):

ד"רמא

הקני קיימת ויאלץ פירות וקשה דלא קני דלא אשמעינן אלא בנכסי אחר ונראה דטבא ליה עבדו ליה דהיינו דהו' שלם בית טפי [שתהא בטובה] יזמר לפי שלל כתב לה דקאי ודקינא אי נמי דלא זילי נכסי כל כך כשיש לה הרבה מנכסי בעלה הרשעון שטול כתובתה מהן ולא יהיו ירצין להקנות שטרות מהם וזהו וס' דלמך"י המוכר שטר חוב למכרו וחזר ומחול מחול ואפי' יורש מחול וי"ל דשאי הכא דלית יורש אלא מכתה אי נמי כ"י מאיר דלדן דינא דגרמי ומגני ביה דמי שטר מליא כדלמך"י לקמן (דף ע:):

ולמעוטי. דלמדת טעמא משום דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים אלא לאוחריו מבחינת אר"י אלא לאוחריו מבחינת אר"י ומתי' ממתינתין לא מתיבנא דמתני' איכא לטעמי ללא דינא קמחי אלא עצה טובה שלא תאבד כתובתה: על השלחן. הן מעות שהם משתמש בהן אם הוא שולמי: הבי נמו דלא מצי מוזבין. בתמיה הא לוקיננא להאיא באתו שלש שדות אכל מי שלל כתב ולא ייחד מוכר הכל ואינה יכולה לעכב עליו וטעמא משום דכתב לה דקאי ודקינא ומיאו כשימט או יגרשנה טרסה לקוחות: עצה טובה. שמה יאבדו המטלטלין ונמלאת בלא כתובה ואין למכור כתובה אחרת: אלא דרבי אבא קשיא. ארמנא לה נייחד לה שרי גירושין גנאי הן לנכסים אלא ודאי טעמא דלא ניתנה כתובה להגבות מחיים: משום איבה. המיידת לאשמו או קרקע או מטלטלין נטון איבה עולם צניינס דקברה עיניו נטון בגירושין אכל זה שמרע על מנת שמיור ידעה דלא עשה אלא למכור ופקעה לה איבה: דנפלה ליה יבמה. דמטה בגדול לייבס: בעא אהיה. הקטן ממנו: למיפסלה בניימא. לזקוק לה גט ולמסרה על כל האחין כדלמך"י א"פ"ק דיבמות: משום נכסי. קשה בעיניי שאכניסנה שלל אוכה בנכסי אחי כדמין (יבמות דף טז.) הכוס את יבמתו וזה בנכסי אחיו: פליגא דך. כאלו חיי מלך לא ולא אטול אלא כמון: בין דאמור רבנן. שומרת יבם אין היבם רשאי למכור כדלמך"י לקמן בשמעתין מי שמח והיבם שומרת יבם כ"י: אפי' דאמור רבנן. ומה שעשה זה שהתנה עמו לחלוף לו וקנו מידו הכי הוא כמוכר: בישיב נזמים דלמך"י במה ייפא והבאה את דבריו ומה טעם נתן זה כששלחה: שלחה באביי. דהיבא דנין זנייה ואינה היבם המחוייב המעות: הואיל ואינו יורש. שאכניס את אשתו ואוכה בנכסים: החוקת. כבוד זה ולא אשלימו ע"ד: דטבא ליה עבדו. עצה טובה שיהיה הקרקע קיים לו שלמית ולא יזילא המעות כהאלה: תנא תני מוציאין. דמשמע על כרחו: אינה משנה. לא נישית משנה זו צבית המדרש של חכמים ולא סמכינן ע"ה ממדי: דלמך"י חייא. גמתי' דקתי גני כספים ופירות תלושין ילקח בהן קרקע ואפי' לא תפסקה אלמא משעבדי לכתובתה ואפי' לא קיימתין לן כ"מ כהא מיהו גני מוציאין ליבא נתן דפליג אי מקרקעי ניהו ולעולם משנה היא: אלא. להכי אינה משנה ועשות היה מי שגנלה משום דמני אחר לא נהו בעלת דברים ידיו את ממן לא ליימי אלא מאחיה דלמך

ואי סלקא דעתין נתנה כתובה לגבות מחיים נייחד לה שיעור כתובה והשאר לזיבין ולמעוטי ולותבה במתי' לא יאמר לה הרי כתובתך מונחת לך על השלחן אלא כל נכסיו אחראין לכתובתה התם עצה טובה קא משמע לן דאי לא הויא הכי סיפא דקתי וכן לא יאמר אדם לאשתו הרי כתובתך מונחת לך על השלחן אלא כל נכסיו אחראין לכתובת אשתו אי בעי ליה לזבנה הכא נמי דלא מצי מוכין אלא עצה טובה קמשמע לן הכא נמי עצה טובה קמ"ל אלא דרבי אבא קשיא דרבי אבא נמי לא קשיא משום איבה הויה גברא דנפלה ליה יבמה בפומבדיתא בעי אחוה למפסלה לה בנימא מיניה א"ל מאי דעתך משום נכסי אנא בנכסי פליגא דך אמר רב יוסף כיון דאמור רבנן לא לזיבין אפי' דובין לא הויה זבניה זבני דתניא מי שמת והיה שומרת יבם והיה נכסים במאה מנה אף על פי שכתובתה אינה אלא מנה לא ימכור שכל נכסיו אחראין לכתובתה אמר ליה אביי וכל היבא דאמור רבנן לא לזיבין אפי' דובין לא הויה זבניה זבני והתנן בית אומרים אומרים תמכור ובית הלל אומרים לא תמכור אלו ואלו מודים שאם מכרה ונתנה קיים שלחיה לקמיה דר' חנינא בר פפי שלחה כדרב יוסף אמר אביי אמר ר' חנינא בר פפי כיפי תלה לה שלחיה לקמיה דרב מנומי בריה דרב נחומי שלחה כדאביי ואי אמר בה רב יוסף טעמא אחרינא שלחו לי נפק רב יוסף דק ואשכח דתניא הרי שריה נושה באחיו ומת והיה שומרת יבם לא יאמר הואיל ושאי יורש החוקת אלא מוציאין מיבם ויקח בהן קרקע והוא אוכל פירות א"ל אביי דלמך"י דטבא ליה עבדו ליה א"ל תנא תני מוציאין ואת אמרת דטבא ליה עבדו ליה הדרו שלחיה קמיה דרב מנומי בריה דרב נחומי אמר להו הכי אמר רב יוסף בר מנומי אמר רב נחמן זו אינה משנה מאי טעמא אילימא משום דהו' מוטלתי ומטלתי לכתובה לא משעבדי דלמך"י רבי מאיר היא דאמר ימטלתי משעבדי לכתובה ואלא משום דאמר לה את לא בעלת דברים ידיו את דלמך

משנה היא: אלא. להכי אינה משנה ועשות היה מי שגנלה משום דמני אחר לא נהו בעלת דברים ידיו את ממן לא ליימי אלא מאחיה דלמך

הקני קיימת ויאלץ פירות וקשה דלא קני דלא אשמעינן אלא בנכסי אחר ונראה דטבא ליה עבדו ליה דהיינו דהו' שלם בית טפי [שתהא בטובה] יזמר לפי שלל כתב לה דקאי ודקינא אי נמי דלא זילי נכסי כל כך כשיש לה הרבה מנכסי בעלה הרשעון שטול כתובתה מהן ולא יהיו ירצין להקנות שטרות מהם וזהו וס' דלמך"י המוכר שטר חוב למכרו וחזר ומחול מחול ואפי' יורש מחול וי"ל דשאי הכא דלית יורש אלא מכתה אי נמי כ"י מאיר דלדן דינא דגרמי ומגני ביה דמי שטר מליא כדלמך"י לקמן (דף ע:):

הקשו על פירוש רש"י, ולכן פירשו הגמ' באופן אחר. [בביאור הפירוש השני המובא בשם הרשב"א, עי' במהרש"א ומהר"ם שי"ף].
הקשו על פירוש רש"י, ולכן פירשו הגמ' באופן אחר. [וליישב שיטת רש"י, עי' בשיטמ"ק, ובמגיני שלמה, וע"פ כפ"י (ד"ה ר' יוסף)].

דף פא

תוכן

- א. אם אפשר לפרוע חובת הכתובה קודם מיתה או גירושין
- ב. ביאור תירוץ הגמ', 'יבם נמי כאחר דמי'
- ג. היאך יכול היבם להקנות לאחיו נכסים שעדיין לא זכה בהם
- ד. טעם הסוברים 'כיון דאמרו רבנן לא ליזבין לא הוה זביניה זביני'

א) אם אפשר לפרוע חובת הכתובה קודם מיתה או גירושין

- א. **משנה:** הגמ' דנה, האם כתובה ניתנה לגבות מחיים [של היבם] או לא. ומביאה הגמ', דאביי נקט שכתובה ניתנה לגבות מחיים, אך שיטת בית שמאי היא דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים. ומבואר בגמ' (עמ' ב), שלמ"ד לא ניתנה כתובה לגבות מחיים, אפילו אם רוצה היבם לפרוע הכתובה אינו יכול, כיון שלא הגיע עדיין זמן הפירעון.
- ב. **קושיית הר"ן:** הר"ן (ד"ה וגרסי' עלה) הקשה, למה לא יוכל היבם לפרוע חובת הכתובה אם ירצה, דמאי שנא מכל חוב שנקבע לו זמן מסויים לפירעון, שאם ירצה לשלם הלוה להקדים ולפרוע החוב תוך זמן הפירעון, שלכאורה הרשות בידו. [ועי' בזה בשיטמ"ק בשם הריב"ש, ובחי' רעק"א].
- ג. **ראיית הר"ן:** הר"ן הביא, שיש מי שהביאו ראייה מכאן, שבאמת בכל חוב שנקבע לו זמן, אין רשות ללוה לפרוע את החוב קודם שהגיע זמן הפירעון. אולם הביא הר"ן בשם הרמב"ן, שיכול הלוה לפרוע את חובתו תוך זמנו, אלא שהקשה, א"כ למה אין היבם יכול לשלם חובת הכתובה קודם שהגיע זמן הפירעון, וכנ"ל.
- ד. **תירוץ הר"ן:** הר"ן תירץ, שיש לחלק בין כתובה לבין שאר חוב שנקבע לו זמן, שלגבי סתם חוב, קביעת הזמן היא לטובת הלוה, ולא לטובת המלוה, ולכן אם ירצה הלוה לפרוע תוך זמן החוב, יכול לכוף את המלוה לקבל את הפירעון, אבל לגבי כתובה, קביעת הזמן היא לטובת האשה, כדי שלא תהא קלה בעיני הבעל להוציאה, ולכן יכולה האשה למנוע מלקבל התשלומין קודם הגעת זמן הפירעון.
- ה. **תירוץ של המעייני יעקב:** בספר מעייני יעקב (ד"ה ביאור קושיית הגמ') תירץ באופן אחר, בהקדם יסודו של הגר"ח, שלא חלה חובת הכתובה על הבעל עד זמן הגירושין, וקודם לזה ליכא חוב גמור, אלא רק שנתחייב בכך שאם יגרש אשתו או ימות שיתחייב בכתובה. עפ"ז תירץ המעייני יעקב, דגבי כתובה א"א לפרוע החוב קודם מיתה או גירושין, שהרי עדיין לא חל על הבעל עצם חובת תשלום הכתובה.

ב) ביאור תירוץ הגמ' 'יבם נמי כאחר דמי'

- א. **סוגיית הגמ':** מקשה הגמ', היאך אפשר לומר ששומרת יבם זוכה בכתובה כדי להורשה ליורשיה, הא כדי לגבות הכתובה בעינן 'כשתנשאי לאחור תטלי מה שכתוב ליכי', ולכאן זה לא שייך לגבי שומרת יבם, שהרי אסורה להינשא לאחור משום איסור יבמה לשוק. ומתרצת הגמ', 'יבם נמי כאחר דמי', ר"ל, שיש בזה קיום התנאי, כיון שיכולה להינשא עכ"פ להיבם עצמו, ולכן נחשב זמן גביית הכתובה.
- ב. **ביאור הראשונים:** רש"י ותוס' ביבמות (לח): ביארו, שבדאי אין כוונת הגמ' לומר שחייב היבם לשלם הכתובה בפועל קודם חליצה או יבום, אלא הכוונה, שנחשב זמן גביית הכתובה, וממילא נחשב שהיבם יורש את ממון הכתובה מן האשה, ולא מבעלה שמת, ולפיכך חייב בקבורתה. וכן פירשו שאר הראשונים.
- ג. **קושיית ר' שלמה:** בחי' ר' שלמה (סי' טז) הקשה, שאכתי צ"ב, שכיון שאין היבם חייב לשלם חובת הכתובה בפועל, למה נחשב זמן גביית הכתובה. ומצינו בדברי האחרונים ב' דרכים לבאר הדבר.
- ד. **ביאורו של ר' אהרן:** במשנת ר' אהרן (יבמות סי' כא אות ו) ביאר, שעיקר חובת הכתובה חלה רק בשעת מיתה או גירושין, ולכן אין היבם חייב ממש לשלם הכתובה, כיון שהוא יושב ומצפה לכונסה, אך מ"מ נחשב שהיא זוכה בחוב הכתובה, כיון שכבר נתחייב היבם להיות חייב בכתובה אם לבסוף גירשה או מת, וא"כ היבם זוכה בממון הכתובה ממנה ולא מבעלה שמת, ולפיכך חייב לקבורה.
- ה. **ביאורו של ר' שמואל:** בשיעורי ר' שמואל (יבמות אות תסג) ביאר באופן אחר, שבאמת כבר חל חובת תשלומי הכתובה גם בפועל, אלא שמ"מ אין היבם צריך לשלם את חובתו, משום שהוא קאי בזיקתו לכונסה, ולהמשיך אישות המת. וכע"ז ביאר הפני יהושע (ד"ה הרוצה).

ג) היאך יכול היבם להקנות לאחיו נכסים שעדיין לא זכה בהם

- א. **סוגיית הגמ':** מובא בגמ' מעשה עם יבם שנפל לו יבמה, וביקש אחיו הקטן לגרשה, כדי לפוסלה מלהתייבם לאחיו הגדול, ואמר לו היבם, אעשה עמך תנאי, שאחלק עמך בנכסי הבעל שמת. וביאר רש"י (ד"ה אע"ג), שקנו מידו לקיים התנאי, ונחשב כמו מכירה, שאינו יכול לחזור מדבריו. [אולם עי' בתוס' לקמן (פב. ד"ה פומבדיתאה) שמבואר שנקט שלא הקנו לו, רק הבטיח לו שלא יחזור בו].
- ב. **קושיית הר"ן:** הר"ן הקשה על רש"י, היאך יכול היבם לעשות קנין ולהקנות נכסי המת לאחיו קודם שהגיעו לו הנכסים ע"י יבום, הרי אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. [ועי' בהפלאה (פב.) שהעיר על קושיית הר"ן, הא יבום קונה למפרע, ונמצא שנחשב כאילו כבר קנה היבם את נכסי המת בשעת מיתת הבעל, וא"כ למפרע הו"ל דברים שבאו לעולם, ועי' במשנת ר"א (יבמות סי' יז) שדן אם יבם קונה למפרע או לא].
- ג. **תירוצו של הר"ן:** הר"ן תירץ, שמחילת היבם כלפי אחיו הקטן אינו מועיל מדין קנין, אלא מדין סילוק, שהיבם סילק את עצמו מן הנכסים, וממילא זוכה בהם האח הקטן מטעם ירושה, דאירי באופן שאין כאן עוד יורש. [אך העירו האחרונים, שמדברי רש"י שכתב 'וקנו מידו', לכאן משמע דמועיל מטעם קנין ממש, ולא מטעם סילוק].
- ד. **תירוצו של הקצות:** הקצות החושן (סי' רעח ס"ק ג) הביא בשם בנו לתרץ קושיית הר"ן באופן אחר, שהיבם הקנה לאחיו את אותם הנכסים שהם מגיעים לו מדין ירושת אח, בלא דין ירושת יבם, וכבר יש לו זכות לירוש אותם בתורת ירושת אח קודם היבום. ובקובץ שיעורים (אות רצ) העיר, שלכאן תירוץ זה הוא נכון ופשוט, ולמה לא תירץ כן גם הר"ן.
- ה. **ביאורו של ר' אלחנן:** הקוב"ש (שם) ביאר דעת הר"ן, דס"ל שהיבם אינו יורש את אחיו מטעם ב' דינים, א' מדין ירושת אח, ב' מדין ירושת יבם, אלא כיון שנעשה יבם, מיד פקע ממנו דין ירושת אח, ושוב זוכה בירושת הבעל שמת רק מדין ירושת יבם. ולפי"ז נמצא, שלא מגיע ליבם כלום מדין ירושת אח, ואינו יכול להקנות הנכסים לאחיו הקטן מחמת זכות זו. [ועי' בזכרון שמואל (סי' סב אות ד) שהאריך ביסוד זה].

ד) טעם הסוברים 'כיון דאמרו רבנן לא לזיבין לא הוה זביניה זביני'

- א. **סוגיית הגמ':** מובא במחלוקת מחלוקת בין ר' יוסף ואב"י, במקום שתקנו חכמים שאסור למכור נכסים, כגון לגבי יבם, שאמרו חכמים שאסור לו למכור נכסי הבעל הראשון, כדי שיהיו מצויים לגביית הכתובה, אם עבר ומכרם, האם המכירה קיימת או לא. אך לא נתבאר סברת האומרים שהמכירה אינה קיימת. ונחלקו בזה המפרשים, כמו שיתבאר.
- ב. **צד א', אי עביד לא מהני:** בקובץ שיעורים (אות רפח) כתב, שכפי פשוטו טעם הדבר הוא, שהוא מדין 'אי עביד לא מהני', וכסוגיית הגמ' בתמורה (ד:), שמי שרוצה לעשות דבר איסור, אין רצונו קיים. וכן נקט הסמ"ע (סי' רח ס"ק ג), והביא שכן מבואר בהגהות מרדכי. וכן נקט הנתיבות המשפט (שם ס"ק ב).
- ג. **ראיית המנחת חינוך:** המנ"ח (מצ' שסא אות ה) כתב להוכיח מסוגיין, דדין 'אי עביד לא מהני' שייך גם לגבי איסורים מדרבנן, ולא רק לגבי דיני תורה, ודלא כדעת כמה אחרונים [שו"ת רעק"א (קמא, סי' קטט), שו"ת פנים מאירות (ח"א סי' לד), שו"ת חת"ס (יו"ד סי' ו)], שסוברים דבדיני דרבנן לא אמרי' אי עביד לא מהני.
- ד. **קושיית ר' אלחנן:** אך הקשה הקובץ שיעורים (שם), שאם הטעם בסוגיין הוא משום אי עביד לא מהני, א"כ היאך מייתי הגמ' ראייה מהא דהנושה באחיו, שהרי שם לא עבר על שום איסור.
- ה. **צד ב', תקנת חז"ל:** ולכן כתב הקוב"ש, שצריך לומר שבסוגיין הטעם דלא הוה זביניה זביני אינו משום אי עביד לא מהני, אלא שכשתקנו חז"ל שאסור ליבם למכור הנכסים, גדר תקנת היה, שיש להיבמה שיעבוד על הנכסים כדי למנוע את בעלה מלמכור הנכסים, ואלמוה רבנן לתקנתם לטובת האשה. [ועי' בשו"ת שער אפרים (סי' קיג), שהאריך לדון, אם הטעם בסוגיין הוא מדין אי עביד לא מהני או מטעם אחר].

דרף פא

אם ספק זנות דומה ל'איני יודע אם נתחייבתי' או ל'איני יודע אם פרעתיך'

גמרא:

ושמעין להו לב"ש דאמרי שטר העומד לגבות כגבוי דמי דתנן מתו בעליהן עד שלא שתו בש"א נוטלות כתובה ולא שותות ובה"א או שותות או לא נוטלות כתובה

תמצית הסוגיא:

מובא בגמ' מחלוקת ב"ש וב"ה לגבי אשה שקינא לה בעלה ונסתרה, ולא הספיקה לשתות מי סוטה עד שמת בעלה, ויש ספק אם זינתה ואין לה כתובה, או לא זינתה ויש לה כתובה. ב"ש סברי יש לה כתובה, וב"ה סברי אין לה כתובה. ונקטה הגמ', שיסוד המחלוקת ביניהם הוא, אם שטר העומד לגבות נחשב כגבוי או לא, ב"ש סברי כגבוי דמי, ולכן האשה היא המוחזקת בממון הכתובה, אבל ב"ה סברי לאו כגבוי דמי, ולכן הבעל [ויורשיו] מוחזק בממון הכתובה.

הראשונים הקשו, היאך ידעה הגמ' שיסוד המחלוקת תלוי בדין שטר העומד לגבות, הא אפשר לבאר סברת ב"ש מטעם אחר, שהאשה טוענת ברי שלא זינתה, והבעל טוען רק שמא זינתה, וס"ל לב"ש ברי ושמא ברי עדיף [כשיטת ר' הונא (לעיל ב:)]. וכע"ז הקשו התוס' בסוטה על שיטת ב"ה, אמאי אין לה כתובה, הא לפי ר' הונא ברי ושמא ברי עדיף.

אך האחרונים תמיהו על קושיית הראשונים, למה נקטו הראשונים שספק זנות תלוי בדין ברי ושמא ברי עדיף, הא יש כאן ודאי חוב [מחתילה בודאי נתחייב הבעל בכתובה], וספק פטור, ולכאור' דומה לטענת 'איני יודע אם פרעתיך', וא"כ לכולי עלמא ברי עדיף. ומצינו באחרונים ד' מהלכים ליישב קושיא זו.

א. ההפלאה תירץ, שחובת הכתובה אינה חלה מיד בשעת הנישואין, אלא אח"כ בזמן הגירושין או מיתת הבעל, ולכן ספק זנות דומה ל'איני יודע אם נתחייבתי'.

ב. התומים תירץ, שבאמת חובת הכתובה חלה משעת הנישואין, אך לא נחשב שנתחייב בה הבעל עד שראוי לגבות החוב בפועל [כשמת או מגרש אשתו]. ולכן ספק זנות דומה ל'איני יודע אם נתחייבתי'.

ג. הבית מאיר תירץ, שאע"פ שחובת הכתובה חלה בשעת הנישואין, ואם הבעל טוען שמא זינתה דומה ל'איני יודע אם פרעתיך', מ"מ אם הבעל מת, והיורשים טוענים שמא זינתה, דומה ל'איני יודע אם נתחייבתי', שהספק הוא על עיקר חובתם.

ד. ר' שמואל תירץ, עפ"י חידוש גדול שכתב רעק"א, שהטעם שאשה שזינתה נפסדת כתובתה אינו מטעם עונש, אלא שכיון שזינתה פקע עיקר חובת הכתובה, דאדעתא דהכי לא נתחייב הבעל, ועפ"ז תירץ ר' שמואל, שספק זנות נחשב כמו 'איני יודע אם נתחייבתי', שהספק הוא אם יש חובת כתובה כלל.

תמצית מראי מקומות

א. גמ'

מובא מחלוקת ב"ש וב"ה לגבי אשה שקינא לה בעלה ונסתרה, ולא הספיקה לשתות מי סוטה עד שמת בעלה, ויש ספק אם זינתה ואין לה כתובה, או לא זינתה ויש לה כתובה. דב"ש סברי יש לה כתובה, וב"ה סברי אין לה כתובה. ונקטה הגמ', שיסוד המחלוקת ביניהם הוא, אם שטר העומד לגבות נחשב כגבוי או לא, ב"ש סברי כגבוי דמי, ולכן האשה היא המוחזק בממון הכתובה, אבל ב"ה סברי לאו כגבוי דמי, ולכן הבעל [ויורשיו] מוחזק בממון הכתובה.

זנות תלוי בדין ברי ושמא ברי עדיף, הא יש כאן ודאי חוב [מחתילה בודאי נתחייב הבעל בכתובה], וספק פטור, ולכאור' דומה לטענת 'איני יודע אם פרעתיך', וא"כ לכולי עלמא ברי עדיף [כמבואר בב"ק (ק"ח)].

[ומצינו באחרונים ד' מהלכים לתרץ קושיא זו, כמו שיתבאר].

ד' מהלכים

ה. אורים ותומים שם

תירץ יסוד גדול, שאע"פ שחובת הכתובה חלה משעת הנישואין, מ"מ לא נחשב שנתחייב בה הבעל עד שראוי לגבות החוב בפועל, דהיינו כשמת או מגרש אשתו. ונמצא דגבי ספק זנות, הספק הוא אם נתחייב הבעל בכתובה או לא, ודומה לטענת 'איני יודע אם נתחייבתי'.

[וכ"כ הרש"ש (סוטה לא. ד"ה תמותה)].

ו. הפלאה ד"ה ואמאי

צידד ליישב, שעצם חובת הכתובה אינה חלה מיד בשעת הנישואין, אלא אח"כ בזמן הגירושין או מיתת הבעל, וממילא פשוט דגבי ספק זנות נחשב כמו 'איני יודע אם נתחייבתי'.

[אך שוב כתב, דיותר נראה שחובת הכתובה חלה מיד בשעת הנישואין, ולא אח"כ בשעת הגירושין או מיתת הבעל, וכבר ביארנו (דף מד), שיש בזה מחלוקת הראשונים].

ז. בית מאיר סי' קעח סעי' טו

כתב, שאע"פ שחובת הכתובה חלה בשעת הנישואין, ואם הבעל טוען שמא זינתה ונפטר מחובתו, נחשב כטענת 'איני יודע אם פרעתיך', מ"מ אם הבעל מת, [כמו בסוגיין].

קושיית הראשונים

ב. תוס' הרא"ש ד"ה קסברי ב"ש

היאך ידעה הגמ' שיסוד המחלוקת תלוי בדין שטר העומד לגבות, הא אפשר לבאר סברת ב"ש מטעם אחר, שהאשה טוענת ברי שלא זינתה, והבעל טוען רק שמא זינתה, וס"ל לב"ש ברי ושמא ברי עדיף [כשיטת ר' הונא (לעיל יב:)].

[ותירץ, שנחשב ברי גרוע ושמא טוב, עיי"ש].

ג. תוס' סוטה כה: ד"ה ב"ה

הקשו כעין הנ"ל על שיטת ב"ה, אמאי אין לה כתובה, הא לפי ר' הונא ברי ושמא ברי עדיף, וא"כ לכאור' מוכח דב"ה לא סברי כר' הונא.

[ותירצו, שטענת האשה נחשבת שמא, עיי"ש].

קושיית האחרונים

ד. אורים ותומים סי' עה תומים ס"ק כב

הקשה קושיא חזקה על הראשונים הנ"ל, למה נקטו שספק

והיורשים טוענים שמא זינתה, נחשב כטענת 'איני יודע אם נתחייבתי', שהספק הוא על עיקר חובתם.
[וכ"כ בנחל יצחק (סי' סט)].

ח. **חי' רעק"א** לב: לתוס' ד"ה שלא השם

כתב חידוש גדול, שהטעם שאשה שזינתה נפסדת כתובתה אינו מטעם עונש, אלא שכיון שזינתה פקע עיקר חובת הבעל לשלם כתובה, דאדעתא דהכי לא נתחייב הבעל לשלם כתובה.

ט. **חי' ר' שמואל** סי' יג

כתב, שלפי יסודו של רעק"א נמצא, דגבי אשה שזינתה, עיקר חובת הכתובה בטילה למפרע.

ועל פי זה תירץ קושיית האחרונים הנ"ל, שספק זנות נחשב כמו 'איני יודע אם נתחייבתי', כיון שהספק הוא אם יש חובת כתובה כלל.

[וכ"כ באבי עזרי (הל' עדות פכ"א ה"י)].

י. **ספר הערות וציונים** ד"ה מתו בעליהן האריך לדון בכל הד' מהלכים הנ"ל.

הלכות טוען ונמען סימן עה

תומים

נאנס המשכון ישבע וגובה חובו, ונתן הטעם שהרי אין הלוה יודע כיצד אבד וה"ל כהלייתני וא"י אם החזרתי לך. בה"קסה הא כאן לא ה"ל ללוה לידע באיזה אופן נאבד משכונו ביד המלוה ומה בעי גביה דמלוה ומכל מקום דימה הטור והש"ע אותו לא"י אם פרעתיך, ולא קאמר הטעם דאין ענין הלואה למשכון דהלואה ישלם ועל המשכון המלוה רק שומר ישבע שבעת שומרים, רק קאמר דה"ל כא"י אם פרעתיך, ש"מ דאף כה"ג חייב לפרוע. וכן מורים דברי הרא"ש בריש כתובות [סי' י"ח] שכתב על תלמידי ר' יונה שכתבו בשם ר' יונה דאם מלא פתח פתוח והיא אומרת נאנסתי דאף דליכא ס"ס מ"מ נאמנת מדר"ג דאמר לקמן במשנה [י"ג ע"ג] דנאמנת נאנסתי דברי ושמא ברי עדיף, וכתב הרא"ש דטעו לכתוב כן בשמו דלא אמרינן ברי ושמא ברי עדיף אלא במקום דאיכא מגו או חזקה, וכאן ליכא חזקה כשרות דהא רוב ברזון אלים מחזקה. וקשה אם כן גם שם בר"ג למה נאמנת לימא רוב ברזון אלים מחזקה ודילמא תתמו זינתה ברזון ואם כן חזקה הגוף מסייע ליה דעכשיו זינתה וברזון ואלים מחזקה כשרות כמ"ש הרא"ש, ואי דסבירא ליה לחלק בין ממון לאיסור בלא"ה נדחה כל ראיית ר' יונה, וז"ע לכאורה. אמנם לפי הנ"ל ניחא, דודאי סבירא ליה להרא"ש דלא אלים רוב ברזון כ"כ לדחות חזקה כשרות לגמרי דהך חזקה דאורייתא ורוב ברזון דרבנן ואינו רוב מוחלט כמ"ש התוס' [גס ט' ע"א ד"ה ואין], רק זהו מועיל ודאי רוב ברזון לשיא ספיקא, ואם כן שם קודם אירוסין הא יש לה חזקה גוף ולאחר אירוסין דרוב ברזון מכחיש לחזקה כשרות ה"ל ספיקא, ואם כן ה"ל א"י אם פרעתיך דספק אם ברזון אם באונס וחייב, משא"כ לאיסור כיון דמשויא ליה ספיקא והוי רק חד ספיקא אסורה. וזהו מורה כמ"ש דא"י לידע ומכל מקום חייב בפרעון בפקדו.

וכן נראה מדברי הרא"ש

מספק מוטב אין להוכיח משום דחשיב כוראי

תומים

דבזה שפיר סבירא ליה דבעינן ה"ל למידע וזהו לא שייך כאן, ולכך הקשו לר"ה ור"י כפי ס"ד בגמ' דכתובות דאמרינן הא דר"י דשמואל היא אפי' במקום דלא ה"ל למידע ברי ושמא ברי עדיף שפיר קשה אף היא תגבה כתובתה וא"ש³⁴. [ולכך כתבו תוס' דפליגי בכתובות אף דעיקר מחלוקת הוא שיליה ב"ק, רק דמן כתובות משמע דאפי' לא ה"ל למידע ס"ל ברי ושמא ברי עדיף]. וא"כ י"ל אף הרמב"ן מודה בפרעון אף דס"ל דר"י ור"ה ס"ל בכל דוכתי, אך זהו דוחק.

כתובה שלא הגיע ל"א חשיב א"י

ויותר אפשר לומר דס"ל להתוס' שם הואיל וכתובה לא ניתן לגבות מהיים ולא צריך חיובו עד שימות הבעל או התגרש אף דשעבודו חל חיוב מעת נשואין מכל מקום לא מיקרי חייב עד עת ראויה לגביה, ולכך אמרו דלא משתעבדא בדר"ן הואיל ולא צריך חיובא ולא מיקרי חייב ליה, ואם כן לא שייך אין ספק מושיא כו' דגם החוב אינו ודאי דאינו תמות לא יתחייב לה כלל, ואימת הוי ודאי חוב כשמת בעלה ואז כבר קדמה הקינוי וסמירה וה"ל ספק אם חייב ליה, ולכך לא הקשו התוס' רק לר"ה ור"י דסבירא ליה בחוב ברי ושמא ברי עדיף³⁵, ואף אשה זו במיתת בעלה טוענת ברי לי שבעלי חייב והטענה למולה רק ספק וא"ש. ודוק דבזה לכאורה אין ראייה כ"כ מ"ש מתוס' דכתובות נ"ט ע"ג ד"ה אין³⁶. אמנם באמת מכל מקום ניחא, דמגלן לתוס' סברא זו להקשות מיניה לר' יהושע ולהוכיח דס"ס מהני, דלמא לא סבירא ליה לגמרא סברא זו ומגלן להקשות, והך דסוטה בלא"ה מיושב כתי' התוס' שם וכמש"ל.

בנידון תלוי אי הוה ליה למידק

ואחרי שבררנו כי יש כאן מחלוקת קדמונים ז"ל באיני יודע אם פרעתי במקום דלא ה"ל למידק אי חייב או לא, כבטראה בנידון המושאל אם זה נתן לו המעות בחפזן ולא עיין בהם כל כורך כראוי לדעת אם יש בו מטבעות מוויפת או לא ומכא זה אינו יכול להכחישו, וה"ה אם קיבל המעות מיד אחר ולא עיין בהם רק נהגם לו כדרך התגרים, חייב בפרעון דה"ל למידק ולעיין וזו לכ"ע א"י אם פרעתי חייב. אבל אם עיין ולא ראה בו סיגים רק אח"כ החזיר לו כסף סיגים מחוספה כאשר שכח המזויפים שאין ניכר בעת נתינה, א"כ לא ה"ל למידע וזו י"ל קים ליה כדעת התוס' וסייעתם דנמקום דלא ה"ל למדע אפי' א"י אם פרעתיך פטור והרי זה פטור מלשלם.

הריש"ב ס"ל דספק אחר הפירעון לא הוה כתי' א"י

שוב מלאמי ראייה ברורה דפטור בחדושי רשב"א ספ"ק דיגטין [י"ד ע"א] כהנהו גינאי דעבדו חושבנא ופש להו חמשה איסתרי [גביה חד מינייהו] ואמרו [לן] לתתן למריה דארעא בפרעון, ואח"כ בא כי טעה בחשבון ולא פש ליה גביה ולא מידי ומרא דארעא הודה שטעות היה, כתב רשב"א דבני גנאי נמי פטורים מפרעון דמריה ארעא משום דאמרי' חושבנא בקושטא הוי ולאז כל כמינך להודות שהיה בטעות, ואפי' דאמרי דאשתלי ולא ידעו אי בטעות הוי או לא מ"מ פטורים דה"ל כא"י אם חייב לך דפטור, ולא דמי לא"י אם פרעתיך דהכא הא אמרי ודאי פרעו אלא את דאמרת דאשכח טעותא האי טעותא לא ידענא עכ"ל. הורה לנו בצירור שכתב נעשה הפרעון ונסלקו איש מאת רעו, ואח"כ טוען כי היה טעות לנצל הפרעון למפרע והלה טוען א"י,

דבוישי חושן

34. עיין באמרי בינה שם ד"ה וראיתי שכתב דמש"כ התומים הוא דחוק בקושיית התוס' להס"ד דהגמ' בכתובות, אלא כתב דרעת התוס' דלר"ה ור"י בוי"ש ב"ע אף בלא הו"ל למידע, אמנם לגבי א"י א"פ כיון שספק שהוא לענינו ובא בהגרמת המלוה ודאי א"א לחייבו יעו"ש. וע"ע בנחל יצחק שם ענף ט'.

33. ע"י בבית מאיר שכתב דלפמש"כ והובא לעיל רגבי יורשים הוה א"י אם נתחייבנו גם הכא א"ש, ועע"ש דמכריח סברא זו מהא דאימא ד"ה נשים נאמנות לאוסרה ולא להפסידה כתובתה ואע"פ דאינן שותות אפ"ה אינן מפסידות כתובתן, ולכא"ו מאי שנא ממתו בעליהן, וע"כ צ"ל רגבי בעל עצמו הוי א"י א"פ וחייב וגבי יורשים הוה א"י א"נ ופטוריו יעו"ש. וע"י באמרי בינה שם ד"ה ובאמת.

מתוס' מוכח דיש לחלק בין כתי' ושמא לא"י אם פרעתיך

להקשות והא בעי' לכשתנשאי כיון דכבר הקשה ומשני. ונראה לפרש בזה ע"פ פשוטו דבאמת פשיט לעיל להילכת' דעל היבס לקברה ממתני' דר"פ אלמנה ניוונת ובאמת קושי' רבא להילכת' משום דקי"ל גבי ארוסה כב"ש ואביי הכין דקשה ליה על מתני' דמייתי דבעי' לאוקמי לכ"ע אפי' כב"ש לכך השיב לו דלכ"ש בל"ז לק"מ דס"ל שטר העומד לגבות כגבוי דמי ואחיא ככ"ע ואח"כ מקשה דלהלכתא לא מתרין מידי דהא בזה קי"ל כב"ש גבי ארוסה ובעומד לגבות לא קי"ל כוותי' וזהו דמקשה והא בעי' נמצא קשה להילכתא. ובלמוד הישיבה אמרתי דיש לפרש דהא התוס' הקשו עוד והכא ב"ה מודה דלגרוע כח בעל השטר דרשי' מדרש כתובה ואיך קאמר מאן שמעת ל' ותו דחוק דלמאי דמשני יבס כאחר דמי א"כ כל פלפולא דאביי ורבא נפל בבידא ונראה דיש לפרש דרבא דהקשה מב"ש דלא ניתנה לגבות מחיים היינו דמסופק רבא באמת בהך סברא דיבס כאחר דמי אלא דהוכיח הך סברא דלא ניתנה לגבות משום דקשיא ל' כנ"ל דמה הוא יורש כיון שלא נשבעה א"ל כתובה וכמ"ש לעיל דמשמע דמתני' דר"פ א"נ לא מיירי בארוסה. ומזה הוכיח דע"כ צ"ל כמ"ש לעיל משום דיבמה הוי כתוך זמנו דיבס לאו כאחר דמי וזהו דקאמר אח אני יורש ממ"נ דהרי לא נשבעה ואי משום כתובה ע"כ משום דכתוך זמנו הוא א"כ לא ניתנה לגבות מחיים ועל זה השיב לו אביי דאם אתה אומר הטעם משום דתוך זמנו לא בעי' שבועה ע"כ אתה צריך לאוקמי כב"ש דא"כ אתה דורש מדרש כתובה למעלות' דלכ"ה לא דרשינן למעלותא ויש לחוש לצררי א"כ כיון דמוקמינן כב"ש אין אתה צריך לומר כלל משום מדרש כתובה אלא דב"ש ס"ל שטר העומד לגבות כגבוי דמי ולא אמרינן כלל אין אדם מוריש שבועה לבניו כדאיתא בשבועות דף מ"ח בהד"ה דלכ"ה דל"ב דס"ל שטר העומד לגבות כגבוי יורשי' גובים אפי' מת לזה בחיי מלוה. ואח"כ מקשה דנהי דלא מוכח סברתו משבועה מ"מ הא ס"ל לב"ש ע"כ דבעינן לכשתנשאי דהא דריש מדרש כתובה ומשני כיון דליכא הוכחא אמרינן דיבס כאחר דמי. ולפ"ז צ"ל בפשטות דלעיל מיירי בארוסה כמ"ש לעיל דלא בעי' שבועה אלא דמתני' א"א לפרש אלא בנשואה כמ"ש לעיל ועמ"ש לקמן ודוק. אלא דלפ"ז אכתי דחוק דצריך לאוקמי מתני' דר"פ אלמנה כב"ש משו' שבועה כנ"ל ומחזורתא כמ"ש לעיל בשיטת הרמב"ם והראב"ד ז"ל:

ש"ם ואמאי ספיקא הוא וכו'. לכאורה קשה דמה בכך דספיקא הוא הא קי"ל באיני יודע אם פרעתי אפי' היכא דלא ה"ל למידע חייב לשלם והכא נמי הרי בודאי נתחייב כתובה וספק זנאי והפסידה ואדרבה לבית הלל קשה מאי טעמא. ולכאורה היה נראה דכיון דדרשינן מדרש כתובה דאין החיוב אלא לכשתנשאי ואם כן בחיי הבעל אין התחלת החיוב ואם זינתה ה"ל כאינו יודע אם הלוייתי דבמקו' דלא ה"ל למידע כ"ע מודים דפטור כמ"ש התוס' לעיל דף י"ב ע"ב והיינו דקאמר אביי מאן שמעת דריש מדרש כתובה ב"ש וא"כ קשה עליו דאין ספק מוציא מידי ודאי וע"כ צ"ל

דכגבוי דמי וכאלו תפסי' היא וליכא חזקה דממונא גבי הבעל נגד ברי דידה ולא דמי לאיני יודע אם הלוייתי דאיכא חזקה ממון כדלעיל דף י"ב ע"ב. ולפ"ז הוי א"ש טפי הא דפריך בתר הכי והא בעי' לכשתנשאי לפי' התוס' דאביי פריך דהא צ"ל טעמא דב"ה משום זה דה"ל כאינו יודע אם הלוייתי וע"כ צ"ל דלגרוע מודה ב"ה דדרשינן מדרש כתובה מיהו אינו נראה לפרש כן דודאי משמע בדוכתא טובא דחיוב הכתובה מתחיל משעת נשואין היא כמו שאר חובות אלא דלא הגיע זמנה לפרוע וכאינו יודע אם פרעתי חייב. ונראה עיקר דהך ספק זנאי לא הוי ל' כודאי כל זמן שלא שתתה כדאמרינן בסוטה דעשי' הכתוב כודאי וכמ"ש התוס' ביבמות דף י"א ע"א וא"כ ע"כ היא צריכה לומר דאם הוי בעלה חי היתה שותה והי' מתברר דלא זנאי א"כ ספק זה אינו מוציא מידי ודאי שעשה הכתוב והיינו דקרי ליורשים ודאי וא"כ דברי ב"ה נכונים בטעמם ועל ב"ש קשה. ובה יש ליישב מה שדקדקו התוס' ד"ה שותות וכו'. ותימא דהתם עיקר מילתי' דלפמ"ש הוא צורך ההוכחה לאביי דלא נימא טעמא דב"ה כדלעיל משום דה"ל כאינו יודע אם הלוייתי דס"ל ג"כ מדרש כתובה איהו בעי למימר מאן שמעי' ל' דריש מדרש כתובה דוקא ב"ש וע"ז קאמר דעיקר הטעם הוא מתוך שלא שותות הוי ל' כודאי ואין ספק מוציא מידי ודאי והיינו דקאמר ב"ה או שותות. ר"ל דכל זמן שאינה שותה ה"ל כודאי. ולפ"ז צ"ל דטעמא דב"ש משום דכגבוי דמי דכיון שהוא כבידה מועיל ברי דידה להחזיק דלא עדיף מה שעשו כודאי מטענת ברי דידה. א"נ יש לומר דהיינו כמ"ש התו' ביבמות דף י"א דהא דעשתה התורה הספק כודאי היינו להחמיר ולא להקל א"כ כיון דקי"ל בכל מקום במילתא דממונא דקולא לנתבע א"כ ה"נ כיון דס"ל שטר העומד לגבות כגבוי דמי אמרינן לקולא לדידה ולא הוי ל' כודאי והוי ל' כאינו יודע אם פרעתי ועיין מ"ש בסמוך. ודוק:

ש"ם גמרא והא בעי' לכשתנשאי וכו'. קצת קשה דה"ל להקשות אמתני' דלמה ל' למימר כתובה בחזקת יורשי הבעל תיפוק ל' דלא ניתנה לגבות כלל לסברת המקשה דיבס לאו כאחר דמי. ולפמ"ש התוס' דהקושי' על ב"ש דוקא א"ש טפי דהמ"ל דהיינו טעמא באמת דלא מפרש ב"ש דין הכתובה כדקאמר ביבמות שם אליבא דב"ש מה יעשה בכתובתה ושבקא משום דלכ"ה אין צריך לחקור עליו כלל כיון דלא מטי זימני'. אך לפמ"ש התוס' דהקושי' על ב"ה ג"כ או לפמ"ש דהקושי' לדין דקי"ל להילכתא כב"ש במדרש כתובה גבי ארוסה ולא קי"ל כוותי' בשטר העומד לגבות א"כ ה"ל להקשות אמתני' מיהו לפמ"ש התוס' ביבמות דבל"ז המ"ל משום דאין אדם מוריש שבועה לבניו לכ"ה ותיצרו דבאמת היינו דקאמר כתובה בחזקת יורשי הבעל ולא כגבוי דאי הוי כגבוי לא הוי אמרינן א"א מוריש שבועה לבניו כמו לב"ש א"כ ה"נ י"ל כיון דקאמר כבר דלכ"ה דס"ל כגבוי דמי לא קשה מידי אף דכתב לכשתנשא לאחר והקושי' לב"ה או לדין כנ"ל אם כן ממילא א"ש דהוצרך לומר בחזקת הבעל דלאו כגבוי דמי. וק"ל:

דאית לחושבה בעוברת על דת כיון שאין יכול[נה] (לכדוק) [ליבדק], וכל זה אין בזה, שטוענת [ד] הנשים האלו אינן נאמנות עליה. מכל מקום אכתי קשה, ומאי שנא ממה דקיימא לן בבית הלל [כ"ד ע"א] אם מתו בעליהן עד שלא שמו אבדו כחובתן על ידי הקניו וסתירה, מטעם דכל שטר העומד לגבות אינו כגבוי, והכא נמי, מה בכך שאין הנשים אלו נאמנות להפקידה, הא מיד שנאמנות שלא (לשמותה) [להשקותה] מה לי אם אינה בת שמה על ידי מיתתו ומה לי מכח הנשים, סוף כל סוף היה לה קניו וסתירה בעדים, ומפסיד הכחובה לבית הלל מדאינו יכול להשקותה. ולעניות דעתי אין בידי ליישב קושיא זו אלא באופן זה, דדוקא לגבי היורשים הוא לה איהי ספק והיורשים ודאים, שהממון ירשו בצרור, ואילו זינתה ונפטר הבעל מכחובתה מעולם לא חל שום חיוב עליהם. כי טרם שירשו ממון אביהם כבר נפטר משעבודו, ואף דהיא טוענת ברי ואינהו שמה, מכל מקום לגבי דידהו הוי כאינינו יודעים אם נתחייבנו, דאם אבינו נפטר לא נכנסנו מעולם בשעבוד. מה שאין כן לגבי הבעל עצמו, מה בכך שהיה קניו וסתירה והיא אינה בת שמה, אכתי היא טוענת ברי ואינהו שמה, דהוי נתחייבתי ואיני יודע אם

פרעתי לכולי עלמא חייב[ה]. וזוהי ניחא שהירושלמי הנ"ל בארוסה לא לבד טעמא דבית שמאי אחא [לאשמועינן], אלא דשם מדהוא חי מוכרח (לטעמים) [לטעמיה] אף לבית הלל. והכי מוכח מתוספות בקוטה דף כ"ה [ע"ב] ד"ה בית הלל [אומרים דכתבון], ואם תאמר, מאי שנא מפלוגתא דרב הונא ורב יהודה דאמרי במנה לי בידך והלה אומר איני יודע חייב [כתובות י"ב ע"ב]. וקשה, ולמה לא הקשו לכולי עלמא, דבאיני יודע אם פרעתי הא לכולי עלמא סבירא להו ברי ושמה ברי עדיף. אלא ודאי [ו] דלגבי יורשים חשוב אינו יודעים אם נתחייבנו, ושפיר.

ואין להקשות אם טעם דין זה משום דחיוב צרור ופרעון ספק, הא התוספות [שם] משנו, ויש לומר מאחר שהתורה עשתה ספק עד שתשמה אינה יכולה לטעון טענת ברי. ואם כן מה בכך דפרעונו ספק, הא קיימא לן דאף בדטענו שניהם ספק על הפרעון דפטור, כמבואר בחושן משפט סימן ע"ה סעיף י' ובש"ך שם ס"ק (נ"ז) [ס"ה]. ואף דשם [ס"ק ס"ה] מבואר נמי דבשטר היכי דשניהם טוענים ספק בפרעון דחייב, על כרחך היינו מכח שהשטר מסייע דאם לא כן שטרך בידי מה בעי, אבל הכא דלא שייך, הוי לענין זה כמלוה

הגהות והערות הבית מאיר בת"י

צידם, פשיטא דהוי החיוב ודאי עליהם ליהדר אותו הדבר ופרעון אביהם ספק. ומו כיון שידועים שאביהם גזל דבר זה ולא החזירו, מהיכי תימי לספוק שעל ידי חשבון פרעו, אדרבא סתמא נשאר בחזקת גזלן, מה שאין כן סתם כל חובות לפירעון עומדים ושפיר הוי לגבייהו איני יודע אם נתחייבתי, ודו"ק. וע"ש בגמרא יוסף [ל"ח ע"ב מדפי ה"ר"ף]. ועיין נמי בב"י [ח"ו] סימן שס"א [ד"ה ומ"ש וכן] דברי רבינו ירוחם [מישרים נכ"ו ח"ג, דף ע"ד ע"א] שכתב כי הוא אינו מנוי בגזילה:

[ה] אבל הוא על כל פנים חייבת שבועה מפני הרגליים לדבר. ועיין בחושן משפט סימן (ק"ך) [קכ"א] סוף סעיף ד' ובש"ך שם [ס"ק כ"ד] שעיקר הטעם שם מפני שהוא קרוב:

[ו] ואין להקשות אם כן מה מקשה בפשיטות בנא קמא דף קי"ב [ע"א] משום דאמרי אין לנו יודעים פטורים, ולמה לא, הא אם פרע אבוהן הם לא נתחייבו והוא איני יודע אם נתחייבתי. דזה אינו, דשם כיון שצידם הדבר שידועים שנא ליד אביהן בגזילה אותו הדבר שעכשיו

חדושי

כתובת

רעק"א

צו

ומלקות הדין דממונא משלם וממילא זה רק בנדה משא"כ היינו לאוין הי' ס"ד ליתכא כאן ממון כלל מקרא דלו תהיה בראוי לקיימה ופשוט. גם על תירוץ דמהרש"א דעולא לא דריש רק חד נערה, קשה לי ממי"ש תוס' לקמן (דף לה ע"ב) ד"ה מתני וכו' דרי"פ מני לשנויי כעולא והא ר"פ ס"ל להדיא חד לאחויי חייבי לאוין וחד לאחויי ח"ב, גם מ"ש המהרש"א הי' מכה מכה ממיחית צ"ד זה תמוה הא מכה מכה לא ילפי ממיחית צ"ד רק בהקשר דהכחא בהמה. ערך שס במהרש"א דהתם מרביי דהנערה שפיר כי תוס' דלית לן לפלוגי לרבות חייבי כריתות עפי מחייבי מיחית לפ"ז וה"ה ממי"ש תוס' לעיל ד"ה אלמא קסבר טולא דאין זה דיוק להיכה למימר דטולא ס' כר"ל, ומאי הקשו דכיון דמהריבוי מהנערה אין חילוק בינה למיחית צ"ד אי"כ בתו נמי.

ואפשר לומר שדברי תוס' הם דברי הר"י כמי"ש בחירונו שס ונראה להר"י, והר"י לא ס"ל הך סברא דכיון דתרווייהו חד אית לכו דנרבי מנערה אפי' מיחית צ"ד דהרי בדברי תוס' ד"ה הכימ בנא על הנדה וכו' תימא לר"י וכו' ובקונטרס פירש. ותימא מ"ל כי משמע דהר"י דוחה פירש"י משום הך קושיא אלא דכתבו ונראה להרשב"א לתרץ וכו' אבל הר"י לא סבר כן וקושיא מהרש"א כאן על סתימת דברי תוס' דהא לשועה הכש"א לעיל יקשה אפילו בתו נמי ולא תימא ליה למהרש"א דדברי תוס' דכאן קאי דוקא להר"י ובדשותי הארכתי בעוה"י. (הדברים צחי פסחים דף כ"ע אות ל"ב עיי"ש היע"ב).

שם ר"י אומר אפי"ת אחותו נערה כאן שבתרו וכו'. לכאורה ק"ל לסברת תוס' לעיל דב"ש היו בכלל חובל והרי בחובל מודה ר"י דממונא משלם, וא"כ עדיין תקשי במתני' דמכות הא איכא ב"ש, ודוחק לומר דר"י מיקי למתני' בשועה ומפיתה, ולפי הסברא שכתבנו לעיל היכא דב"ש לאצי מודה תוס' דלא היו בכלל חובל א"ש.

שם אלמא קסבר ר' יוחנן כי מלקי לקי ממונא לא משלם מני"ל לר"י האי. וא"ת דלעיל צ"י מני"ל לעולא דממונא משלם מלקי לא לקי והכא על ר"י צ"י אפכא ור"איתו שבת"י הקשו כן, וי"ל לפי ר"ת הכ"ל דד הקל היינו דהס חייבי לאוין שאין בהם כרת מרווח הסוגיא היעב, דפירכת הש"ס לר"י ממני"ש אס ממונא תמור נימא דממונא משלם ואס מלקות תמור נילף מחובל ועדים זוממים דינדון בקלה, ואי דפרכת מה להנך שיש בהם לד קל מי"מ נילף עכ"פ דבלאוין שאין בהם כרת דממונא משלם ותקשי לר"י דמה משני כאן דאתרו צ"י מי"מ בחייבו לאוין השנויי במתני' דמכות יקשה דימא דממונא משלם דילף מחובל וע"י.

תד"ה שלא השם דלא מסהבר שלא יהיו חייבים ממון ומלקות. וא"ת הא להדיא מפורש צפ"ק דסנהדרין (דף טו) דבהביא האב עדים והזינו לעידי הבעל דנהרגין ולא משלמין אף דלזו לחייב האשכח מיחה וממון להפסיד כתובתה, (אב"ה וכו' בספר פ"י) וי"ל דהתם מה דמפסידים האשה הכתובה אינו בכלל עוגש דאי"כ הא"ך דינס אותה צ"י רשעות אלא הטעם דכיון שזינחה ממילא פקע כתובה דאדעתא דהכי לא נתחייב הבעל וא"כ העדים לא היו מחייבים אותו צ"י רשעות משא"כ במש"ר דבאו לחייב אותו צ"י רשעות וזה סברת תוס' דגם הם מחייבים כן. ועדיין קשה לי בזה דאמרין התם דסנהדרין דבהחמו עידי האב נהרגים הבעל משלמין ממון דמיחה לזו וממון לזו דהיינו שבו רזי"ס לחייב הבעל מאה כסף, ואמאי לא אמרין דנהרגים ולקוין ומשלמין דעל שרזו לחייבו הבעל מלקות וממון וחייבו הם, ולזה נלע"ד דכונת תוס' רק דלר"י כיון דילף דלקוין ומשלמין ממש"ר אף אס מחד קרא הי' ראוי דלקוין ומשלמין כמו מש"ר דהא ר"י ילף משם לדעלמא, אבל לידון באתה ס"ל לתוס' דגם בכה"ג אין לקוין ומשלמין.

והנה מסוגיא דסנהדרין הכ"ל מצוהר דבמעידים שפלוני הוציא ש"ר משלמין ואין לקוין כדאמרין נהרגין ומשלמין ממון אבל לא דנהרגין ולקוין, ולכאורה עממא צ"י דנהי דבעדים זוממים קיי"ל דממונא משלם מלקי לא לקי, היינו דלא לקי על לאו דלא תענה

אבל בעדים שהוציא ש"ר דמדון כאשר זמם אחינו אמאי מקיימים כאשר זמם צממון ולא מקיימים כאשר זמם שרזו לחייב הבעל מלקות. ואפשר דקיי"ל כעממא דר"א בכתובות דע"ז ממונא משלם היינו כיון דלאו בני התראה נינערו וע"י פירש"י שם דהיכא דאפשר לקיים הזמה צממון לא לקי כיון דלא התרו וכו' שייך בכה"ג דהעידו שהוציא ש"ר, אך הא משמע דאלו הי' הדין דממון לזו ונפשות לזו ג"כ לא מחייבי תרתי היו עידי האב נהרגים ולא משלמין ואמאי לא נימא דהי"ה דמשלמין ולא נהרגים כיון דלא התרו וכו' צוהרי"ס **יתר דבר** השנויין, ואפשר כיון דהוי הזמה לגבי תרי גברי צוהרי"ס יתר החמור ומקיים להזמה בזה דלזו לחייב לעידי הבעל מיחה דבהזמה זו ליכא לד ממון.

דף ל"ג ע"א א"ר תדע נתרי בכו כי נתרי בכו אח"כ מה דהוי הוי פירש"י דכיון שהגיד אינו תוחר ומגיד ואינס יכולים לחזור. קשה דהא כ"ז דלא התרי לזו מלקוין העולא דה"י ק"י להזימה וא"כ עד התראה לא נתקיים העדות ושפיר מלו הדרי בכו, ומלאתי בעוה"י שהקשו כן הר"י והרא"ש על אב"י דפרק ונתרו בכו תוך כדי דבור הא גם אח"כ מהני כיון דלא נתקיים העדות עד שהתרו, וזה ליכא קושיא לתירוץ א' בתוס' ריש מכות (וכמ"ש תוס' בשמעתין) דבעדות צן גרושה ל"ז שיהיה עדות שאחה יכול להזימה וא"כ י"ל דאב"י רצה להקשות על צ"ג דצוה דל"ז יכול להזימה נתקיים העדות בלא התראה וא"י לחזור מש"ה פריך דמי"מ תרי ביה חכ"ד אבל על רבא דאמר כן על דברי רבי אליעזר יקשה כ"ל. וי"ל דלקימ דצממון בודאי שייך מה דהוי הוי דהא העדות נתקיים וי"ל דהוי יכול להזימה לענין ממון דאס לא התרו ביה בודאי ממונא משלם דקיי"ל ח"מ שוגגין חייבים לשלם וא"כ טוב ליכא מלקות בהתראה דאח"כ דכיון שהגיד כי ונכון מאד בעוה"י.

וראיה יש מסוגיין לתירוץ תוספות א' דמכות הכ"ל דאלו לתירוץ הכ"י דגם צ"ג צ"י יכול להזימה אלא דמשום מלקות מקרי יכול להזימה וקשה כ"ל על אב"י הא גם לאחר כדי דבור מהני התראה דלא נתקיים עדותן עד ההתראה. והא ל"ל דכאן לתרו דברי ר"א דבעדות ממון ליכא מניאות מלקות דכיון דבלא התרו ג"כ העדות קיים דהוי יכול להזימה מכת ממון וממילא אמרי' מה דהוי הוי, ז"ל דא"כ איך אמר אב"י לאו מלתא הוא דאמרי דמי ליכא מידי דאינבו צ"י למקטליה בלא התראה כי הא צוה עדיין לא מתנא דברי ר"א דהא רוב עדות הוי עדות ממון ונצטי התראה וכמ"ש א"כ דאב"י צ"י לומר דאף על עדות דצן גרושה דל"ז יכול להזימה, ומה דאמר לאו מלתא דאלו אינבו צ"י למקטליה בלא התראה היינו כיון דרוב עדות אף צ"ג הכי הוא דמשפט א' יהיה לכס, ודו"ק.

רמ"מ י"ל דאב"י בא לומר דאף בהעידו שפלוני הוציא ש"ר דצוה אס לריבים התראה אף בלא התרו קיים דמקיימי הזמה צממון ומחייבים העדים לשלם ממון ושייך ביה כיון שהגיד.

שם אמר קרא משפט אחד. עיין מכות דף ד ע"ב ברש"י ד"ה עדים זוממין א"ל התראה וע"ק.

שם משפט השוה לכולם, פירש"י וכיון דרוב זוממים לאו בני התראה נינערו הני נמי לא צ"י התראה. קשה לי דלפ"ז איך אמר ר"א דע"ז ממונא משלם דלאו בני התראה נינערו הא אס נימא דע"ז ג"כ מלקי לקי הוי באתה בני התראה דהא רוב עדות הוי ממון דבני התראה נינערו, וי"ל דלא צ"י לתרץ דברי ר"א וס"ל באתה דע"ז ממונא לקי כדאמר ר' עילאי צבירוס ברתה תורה ור"א דאמר דלאו בני התראה נינערו ס"ל כרבא דאמר נתרי בכו איננת.

תד"ה אלא וא"ת ואמאי לקי אעדות דצן גרושה הא הוי עדות שאי אחה יכול להזימה. היינו הא עדותן לא נתקיים לשנויי אותה לזן גרושה דהוי עדות שאח"ל וכיון דאין ממש בעדותן אמאי לקי, ועיקר קושייתם לא שייך בהא דהא הדין מפורש בר"ש מכות דעדותן מתקיים לעשותו לצ"ג והס לוקי' וא"כ שפיר אמרין דאפשר לקיימה צ"ג ועיקר הקושיא על דינא דמתניתין דמכות

שלו פקע חובת טענה מן הנחבע, וא"כ הא לא צעין טענת צרי של החובע אלא כדי שתהיה חובת טענת צרי על הנחבע, ועלם הטענה של החובע בלא שיוכרע כלום על ידה גורמת שחישאר חובת טענה על הנחבע, (דהא גס דין טענין מהני לזה להקלה"ח), חה לא מזינו בדברי החוס' שמה שהחורה עשאה ספק יבעל ממנה את עלם הטענה, והדר תיקשי למה אין נועלות בחובה, כיון דטענת ספק זינתה אינו אלא כטענת א"י אם פרעתיך. ונ"י צביה"ל ח"ב סי' מ' אות י"ד שנקט בכוונת תירוץ החוס' בסוטה, דלהכי ל"מ הברי של האשה שחיעול הכחובה למ"ד צ"ש צ"ע, משום דהחורה עשאה לספק סוטה שצ"י קו"ם לודאי זינתה עד שלא תשח"י אולם באמת בגשון החוס' לא החכר כלום מדין ספק כולאי, ולא כתבו אלא שהחורה עשאה ספק עד שלא תשח"י. אולם מדברי המהר"י"ע עלמו משמע דמה שמתחייב כשטוען א"י א"פ, הוא משום הטענת צרי של החובע, דבמקום חקת חוב אמרינן צ"ש צרי עדיף לכו"ע, ושפיר יועיל חי החוס' גס על הקושיא דהבעל חשיב כא"י א"פ. אמנם אף דמגוף דברי צ"י ל"ק על המהר"י"ע, מ"מ הא מדברי החוס' שלא הקשו אלא למ"ד צ"ש צ"ע, מוכח לכאורה דס"ל דספק זנות ל"ח כספק צרעון ודלא כהמהר"י"ע.

והנראה לומר צ"ה, דהנה צעיקר הדין דאשת איש שזינתה מפסדת כתובתה **מבואר** ברמב"ם בפכ"ד הל"ו מאישות הטעם משום דהיא גרמה במעשיה הרעים להאסר על בעלה, חה פשוט דמשום זה ג"כ מפסדת הכתובה, אולם מדברי האחרונים מבואר דגס בלא שחישאר על בעלה מפסדת כתובתה משום עלם מעשה הזנות, דהמהרש"א בדף ל' ע"ב כ' דקטנה שזינתה מפסדת כתובתה אף דשועת החוס' היא שאינה נאסרת על בעלה משום דפיתוי קטנה חשיב אונס, ואפ"י לשיעת הבית יעקב ושאר אחרונים דהא דפיתוי קטנה חשיב אונס גורם שלא תפסיד הכתובה, זהו משום דס"ל דעלם מעשה הזנות שלה חשיב אונס גס לגבי שלא תפסיד כתובתה, אבל אם לא היה נחשב כאונס היתה מפסדת כתובתה אף שאינה נאסרת על בעלה. וכן מבואר מדברי ההפלאה בדף נ"א ע"ב, שכו' דאשת כהן שנאנסה וכבר נאסרה על הבעל באזהרת לא יוכל בעלה הראשון לשוב לקחתה וכו', ושוב אח"כ זינתה ברלון מפסדת כתובתה, אף שכבר היתה אסורה מעשה שנאנסה ובמה שזינתה אח"כ ברלון לא הוסיפה לעלמה שום איסור ביאה שלא היה צה קודם לכן, דגם השח"ל לית צה אלא איסורא דלא יוכל בעלה וכו' ואפ"י מפסדת כתובתה כשזינתה ברלון, הרי דעלם מעשה הזנות גורם להפסידה כתובתה.

ונראה דמה שאסרה עלמה על בעלה גורם שלמפרע לא יחול חיוב כתובה כלל, והגרעק"א כתב דהו

משום דלדעתה דהכי לא נתחייב לה, (וכונתו דלא חיובוה חכמים ואם כתובה לאורייתא לא חיובה אותו החורה בכתובה), וביאור הדברים דכל עיקר חיוב הכתובה אינו אלא אם מקיימת היא את תנאה להעמיד עלמה לאישות. וראיה לזה מסוגיא דנדרים דף ל' ע"ב, דקא מיבעיא ליה באשת כהן שנאנסה אם מפסדת כתובתה, ואם מה שנאסרה על בעלה אינו גורם שתפסיד הכתובה אלא מכאן ולהבא מחמת עלם המעשה האוסרה לבעלה, אבל עיקר חלות חיוב הכתובה בשעת אירוסין או נישואין אינו תלוי בזהם תעמיד עלמה אח"כ לאישות אם לאו, מהכ"ח דמשום מה שנאסרה על בעלה באונס תפסיד את הכתובה, אע"כ דחלות חיוב הכתובה בשעתו הוא רק אם מעמדת לו את האישות שלה, ובל"ז חשיב שלא קיימה את תנאה ושוב אין עליו חיוב לקיים תנאו וליתן לה כתובה, ולהכי מספק"ל להש"ם דשמה גס בזינתה באונס אם אף נאסרה על בעלה לא נתקיים תנאה שהרי איננה מעמדת לו אישות, וממילא דלא חייל חיוב כתובה כלל. ואף לדין דקו"ל דאשת כהן שנאנסה אית לה כתובה, הא אמרינן התם הטעם משום דמזני אמרה ליה אנה הא חגיגה וגברא הוא דנסתחפה שדה, וביאור הדברים דה חשיב שהעמידה לו האישות לכל זמן הנישואין, והיא מלידה קיימה את שלה בתנאי הנישואין, והאונס שאסרה לבעלה הוא פסידה שאיתרע לבעל באישות שהעמידה לו, או משום דהכי דיינין בכל הפסד אישות מחמת אונס, או מן הטעם שפירש הר"ן שם דקדושת כהונתו גרמה, והיינו דמשום זה מיקרי דהיא קיימה את שלה, דכיון דסיבת איסורה לבעלה הוא מחמת הבעל אמרינן דהו אונס והפסד שלו ומתלו גרם, אבל בזינתה ברלון ולא קיימה את חלקה בנישואין, הדר דינא שגם הוא לא נתחייב לקיים את תנאו ולא חייל עליו חיוב כתובה כלל.

ומעתה נראה דאם נבוא לדון על הפסד כתובתה מ"ד מה שאסרה עלמה על בעלה, שוב כל ספק צה נידון כאיני יודע אם נתחייבתי, כיון דעל האז שזינתה ואסרה עלמה על בעלה לא חייל חיוב כתובה מעיקרא, ואף דיש לדון דאפשר דגם זה מיקרי א"י אם פרעתיך, כיון דבחלות חיוב הכתובה בשעתו לא היה שום ריעותא, ורק עכשיו נתחדשה סיבה שלא יחול החיוב למפרע, אמנם אין זה מוכרח, ובדעת החוס' בסוטה דס"ל דספק זנות חשיב א"י אם נתחייבתי, נראה מוכרח דכל שהספק צעיקר החיוב חשיב א"י אם נתחייבתי, אע"פ דהסיבה שלא יחול חיוב כתובה נתחדשה אח"כ וכמש"י.

אמנם היכא שהספק אם הפסידה כתובתה מחמת עלם מעשה הזנות בלא שחישאר על בעלה, צה יש לעיין אם מיקרי א"י אם פרעתיך או א"י אם נתחייבתי, דאפשר דגם אם אינה נאסרת על בעלה מיקרי שלא

חל החיוב עד שעת הגירושין או המיתה. וזה החידוש שנלמד ממדרש כתובה. ומאן דלית ליה מדרש כתובה ס"ל שהחיוב חל מהנישואין, אבל גם הוא יורה שזמן הפרעון הוא במיתה או בגירושין. הרא"ש שם בהמשך דבריו מדרמה חיוב כתובה למתנה ש"ח להיות כשואל. ומבאר הקו"ש שם באות קנ"ז שכמו ששם הוא מקבל על עצמו עכשיו חיוב אחריות אבל החיוב ממון בפועל חל בשעת האונס, כך בכתובה בשעת נישואין חל הדין שהוא עתיד להתחייב בשעת מיתה או גירושין. וידוע בשם כתבי הגר"ח זצ"ל שהחיוב של כתובה הוא חיוב להתחייב.

מה שנכסי הבעל משתעבדים לחיוב כתובה משעת הנישואין אף שאינו חייב עדיין עד המיתה מציינ הקו"ש למה שכתב בכ"ב אות שפ"א. ושם מבאר הקו"ש שיש שיעבוד מיד כשיש סיבה לחיוב אף שהחיוב בפועל עדיין לא חל, כמו שמצאנו בזורק חץ שיש כבר שיעבוד אף שאינו חייב עד שעת הנוק. גם האבי עזרי כפ"ח מאישות הי"ד ד"ה והנה כתב שמדברי הרא"ש בריש אע"פ מבואר דס"ל דליכא חיוב כתובה עד הגירושין. ומחיים יש רק סיבה שיחול חיוב בגירושין. ומה שיש שיעבוד מחיים מדרמה האבי עזרי לאה דאיכא שיעבוד בקנס לפני העמדה בדין אף שהחיוב בפועל חל בשעת העב"ד. והיינו משום שגם לפני העמב"ד יש סיבה לחיוב וזה מספיק לשעבד את הנכסים. וע"ש שמבאר אמאי מהני מחילה בכתובה מחיים אף שבקנס לא מהני מחילה לפני העמדה בדין.

מדרש כתובה. לשיטת התוס' הרמב"ן והרשב"א מוכח מסוגיא זו שמדרש כתובה אינו דוקא לגבי עיקר הכתובה אלא גם לגבי נצ"ב הכתובים בכתובה. והעירו הבית יעקב כאן וכן האבנ"מ בס' צ"ג סק"ב דשיטת הרמב"ם אינה כן שהרמב"ם בפט"ז מאישות הכ"ו ס"ל שאשה שאומרת לבעלה גרשתי ותובעת כתובה נאמנת להתיר עצמה וגם לגבות עיקר הכתובה. ונ"ל כשיטת התוס' לקמן פ"ט: שאם תובעת כתובה אינה נאמנת גם לענין ההתר כמבואר ביבמות קי"ז. לענין אשה שאומרת מת בעלי ותובעת כתובה. אך מודה הרמב"ם שאינה גובה אלא עיקר הכתובה ולא תוספת. הראב"ד שם תמה על הרמב"ם אם נאמנת לענין גביית העיקר למה אינה נאמנת גם לגביית התוספת. וכתב המ"מ שם בשם הרמב"ן שמה שנאמנת לענין גביית הכתובה הוא מדין מדרש כתובה כמבואר במשנה ביבמות קי"ז. והרמב"ם ס"ל דמדרש כתובה אינו אלא לענין עיקר הכתובה ולא לגבי תוספת. ואם לגבי התוספת ליכא מדרש כתובה כ"ש שאין מדרש כתובה לגבי נצ"ב. אמנם הראיה מכאן הוא רק לשיטת התוס' אבל לרש"י לא איירי הכא בנצ"ב כלל אלא הכל קאי על מנה ומאתים. ולרש"י יש מקום לומר שלגבי נצ"ב ליכא מדרש כתובה.

לענין שאר דיני הכתובה אם נצ"ב נחשבים כחלק מן הכתובה או לא הוא מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן. שהרמב"ם כתב בפט"ז מאישות ה"א שהנכסים שמכנסת אשה לבעלה אע"פ שנכתבין בשטר הכתובה אינן נקראין כתובה אלא נדוניא שמם. וכתב ע"ז המ"מ שנראה מדברי הרמב"ם שאין הנדוניא בכלל כתובה לשום דבר. וכתב המ"מ שהרמב"ן חולק בזה על הרמב"ם וס"ל שנצ"ב בכלל כתובה בכל מקום. ובה"ג כתב המ"מ שג"מ ממחלוקת הרמב"ם והרמב"ן הוא גם האשה גובה את הנצ"ב מזיבורית כדין כתובה או מבינונית כדין בע"ח.

עיקר הדין של מדרש כתובה נאמר במשנה ביבמות קי"ז. לענין האומרת מת בעלי שנאמנת גם לענין גביית הכתובה משום דרשנין מדרש כתובה וכל היכא דקרינא ביה לכתובתא לאחר יש חיוב כתובה. בגדר דין זה עיין מה שכתב בקובץ הערות סי' כ"א.

תוד"ה מאן שמעת ליה. כתבו דלכ"ה דלית להו מדרש כתובה ניתנה כתובה לגבות מחיים, ואף דגם לדרידה אינה גובה כתובתה קודם חליצה לענין זה ניתנה לגבות שיהיה לה קבורה תחת כתובה. ואינו מוכן אם מודו ב"ה שאינו חייב כתובה עד שתחלוץ לענין מה ס"ל דניתנה כתובה לגבות מחיים. ולדברי הרא"ש הנ"ל ניחא דלמ"ד שלא ניתנה כתובה לגבות מחיים ליכא חיוב כלל עד החליצה. וע"ז חולק מאן דלית ליה מדרש כתובה. ולדבריו איכא חיוב גם לפני חליצה. אבל גם הוא מודה שזמן הפרעון הוא בשעת חליצה שהוא כגירושין. וכן יש לבאר דברי התוס' ע"פ מה שכתבנו לעיל לשיטת הרא"ה והריטב"א שאם ניתנה כתובה לגבות מחיים דיבם אף שבפועל אינו משלם אין זה מפני שלא הגיע זמן הפרעון אלא מפני שעומד ליבם. וזה נחשב זכיה ממנה ומחייב קבורה. משא"כ אם לא ניתנה כתובה לגבות מחיים אכתי לא הגיע זמן הפרעון ואינו יורש ממנה.

מתו בעליהן עד שלא שתו. כ"ש ס"ל שנטולת כתובה מספק דשטר העומד לגבות כגבוי דמי והממון בחזקת האשה. וב"ה ס"ל שהממון בחזקת הבעל והיא המוציאה ועליה להביא ראיה. התוס' בסוטה כ"ה: הקשו מדברי ב"ה על ר"ה דאית ליה כרי ושמא כרי עדיף שב"ה פוטרים את הבעל אף שהוא טוען שמא ואשה כרי. ועל דרך זה מקשה השיטה כאן בשם תוס' הרא"ש מנין לגמ' דפליגי בשטר העומד לגבות אי כגבוי דמי או לא אולי פליגי במחלוקת אם כרי ושמא כרי עדיף או לא, שהאשה טוענת כרי שלא זינתה והבעל שמא, ולב"ש כרי עדיף ולב"ה לאו כרי עדיף. וכתב תה"ד שא"א לפרש טעמם של ב"ש משום כרי ושמא דמה שיש מ"ד שכרי עדיף היינו דוקא בכרי טוב ושמא גרוע והכא זה כרי גרוע ושמא טוב דלא הוי ליה למידע אם זינתה או לא. ומה שהתוס' בסוטה לא תירצו כן כתב האו"ש בחידושו על מסכת סוטה שהתוס' בב"ק מ"ו. ובכתובות י"כ: כתבו שהיה ה"א כגמ' שגם בכרי גרוע כרי עדיף ועל ה"א זה הקשו התוס' מדברי ב"ה.

ויש לעיין בדברי התוס' בסוטה אמאי הקשו על ר"ה הרי כאן זה איני יודע אם פרעתין וקשה לכו"ע שהמחלוקת אם כרי עדיף או לא הוא באיני יודע אם נתחייבתי אבל באיני יודע אם פרעתין לכו"ע כרי עדיף כמבואר במשנה בב"ק קי"ח. וכאן זה לכאורה איני יודע אם פרעתין שהיה ודאי חיוב כתובה ויש ספק אם פקע החיוב ע"י הזנות וא"כ יש חזקת חיוב ודמי לספק פרעון. והתומים עמד בזה בס' ע"ה סקכ"ב כמו שציין האו"ש בחידושו על דברי התוס' בסוטה. בתחילה כתב התומים שהתוס' ס"ל שגם לה"א שכרי עדיף אפי' בכרי גרוע, מה שכ"ע מודו באיני יודע אם פרעתין הוא רק בכרי טוב. אך כתב ע"ז התומים שהוא דוחק. [ואדרבה גם אליבא דאמת דמה שיש מ"ד כרי עדיף הוא רק בכרי טוב י"א שבאיני יודע אם פרעתין מהני גם כרי גרוע כמבואר בדברי התומים שם].

מסקנת התומים הוא דמוכח מדברי התוס' בסוטה דס"ל דספק זנות אינו נחשב כאיני יודע אם פרעתין אלא כאיני יודע אם נתחייבתי. דאף שיש שיעבוד מיד בשעת נישואין מ"מ כיון שלא ניתנה כתובה לגבות מחיים, ולא כריר חיובו עד שימות או יגרש, ושמא תמות היא בחייו ונמצא שלא היה חיוב כלל, א"כ החיוב הוא ודאי רק בשעת מיתת הבעל. וכיון שלפני מיתת הבעל נולד ספק שמא זינתה ואם זינתה אין המיתה מחייב דמי לספק חיוב ולא לספק פרעון.

ההפלאה כאן עמד בשאלה זו על דברי הגמ' כאן מה ראתי הגמ' דב"ש ס"ל שטר העומד לגבות כגבוי אולי טעמם של ב"ש משום דהוי ספק פטור ודמי לאיני יודע אם פרעתין שחייב. וגם ההפלאה כתב על דרך התומים דכיון שלא ניתנה כתובה לגבות מחיים לא חל חיוב הכתובה אלא לכשתנשא

סקכ"ב גם כתב על דרך זה בנוסח אחר שאין החיוב ודאי עד המיתה או הגירושין שעל הצד שתמות היא בחייו ליכא חיוב כתובה. ולא הוברר החיוב עד המיתה ואם לפני המיתה איכא ספק זנות זה ספק חיוב ולא ספק פטור. ג. רע"א לעיל ל"ב: כתב שזנות לא מפקיע חיוב כתובה אלא שהחיוב מעיקרא הוא ע"ד שלא תזנה תחתיו. לכן ספק זנות הוא ספק בעיקר החיוב. ד. הבית מאיר ס"ל שאם יש ספק זנות בחיי הבעל זה אינו יודע אם פרעתיך והוא חייב מספק. ורק כמת הבעל והספק הוא לגבי חיוב היתומים זה ספק חיוב ודינו לגבי היתומים כאיני יודע אם נתחייבתי. ה. לדעת הקו"ש אין הזנות פוטר אלא שבמצב של איסור לבעלה אין הגירושין או המיתה מחייב. וכיון שיש ספק אם הגיע זמן החיוב זה נחשב כספק חיוב ולא כספק פטור.

אכתי צריך להבין כיון שמוכת שספק זנות הוא ספק בעיקר החיוב ולא ספק פטור מה טעמים של ב"ש שמחייבים מספק מכת שטר העומד לגבות כגבוי דמי. כשלמא אם עד הזנות היה מצב של חיוב, היא מוחזקת בנכסים מכת השיעבוד שיש לה על הנכסים, וכשנולד ספק שמה פקע החיוב הוא נחשב המוציא ועליו הראיה. אבל אי אמרינן שעל הצד שהיה זנות לא היה חיוב מעיקרא א"כ יש ספק על עיקר השיעבוד. וא"כ אפי' אם היא מוחזקת על הצד שיש חיוב מי"מ על הצד שאין חיוב ליכא שיעבוד והממון בחזקתו, וכיון שיש ספק בחזקת מי הממון אין סיבה שהיא תגבה את כל הכתובה. אך דבר זה תלוי בטעמים שנתבאר לעיל בהא דספק זנות הוא ספק חיוב ולא ספק פטור.

לשיטת התומים, או למה שכתבנו ע"פ דברי הרא"ש, שאין חיוב כתובה עד הגירושין או המיתה ולכן כשיש ספק זנות לפני המיתה זה ספק חיוב נחא, דאף שהחיוב לא חל עד המיתה מ"מ שיעבוד בודאי איכא משעת הנישואין. וא"כ אף שיש ספק בחיוב, השיעבוד הוא ודאי ומה שגורם שהאשה מוחזקת לב"ש הוא השיעבוד. וכן לדברי הבית מאיר זה ספק חיוב לגבי היתומים שחיוכם מתחיל במיתה האב אבל זכותה של האשה והשיעבוד שלה הוא כבר משעת הנישואין לכן לב"ש היא המוחזקת ועליהם להביא ראיה. וכן לדברי הקו"ש הגירושין והמיתה מחייב רק כשלולא הגירושין והמיתה היא היתה מותרת לבעלה ואם זינתה ונאסרה עליו אין הגירושין והמיתה סיבה לחיוב. אבל שיעבוד יש משעת הנישואין לכן לב"ש היא מוחזקת ועליו הראיה.

אמנם לשיטת רע"א שמה שספק זנות הוא אינו יודע אם נתחייבתי הוא מפני שלא חייב עצמו בחיוב כתובה ע"ד שתזנה תחתיו ועל הצד שתזנה לא היה חיוב מעולם א"כ היה נמי שעל הצד שתזנה לא היה שיעבוד מעולם. א"כ אמאי הנכסים בחזקתה לב"ש מכת השיעבוד הרי השיעבוד עצמו הוא כספק. וצ"ל דכשם שבזרק חץ ובקנס יש שיעבוד לפני החיוב כיון שנעשה מעשה שיכול לצאת ממנו חיוב, וגם אם בסוף החיוב הודה ונפטר מהקנס לא בטל השיעבוד למפרע אלא רק משעת ההודאה, כך בחיוב על תנאי כיון שיש צד שיהיה חיוב יש שיעבוד ודאי, ואפי' על הצד שלא יתקיים התנאי ולא יהיה חיוב יש שיעבוד. וא"כ גם על הצד שתזנה תחתיו היה שיעבוד, וכשיש ספק האשה מוחזקת מכת השיעבוד, ושפיר סברי ב"ש שטר העומד לגבות כגבוי דמי אף שיש ספק בעיקר החיוב.

שטר העומד לגבות כגבוי דמי. לשון רש"י בסוטה כ"ה. בביאור דברי ב"ש הוא מי שיש לו שטר חוב על חברו ושיעבוד בו נכסיו מוחזק בעל השטר בנכסים יותר מן הלוה. ויש לעיין אם העיקר בזה הוא השטר או השיעבוד. והיינו אם הא דסברי ב"ש שבעל השטר נחשב מוחזק ועל הנחבע להביא ראיה הוא משום שהתובע תופס בידו שטר שהוא כאפשרא דארעא וזה נותן לו דין מוחזק או שאין זה מחמת

לאחר ובחיי הבעל ליכא התחלת חיוב לכן כשיש ספק זנות זה נחשב כאיני יודע אם נתחייבתי. אך ההפלאה חוזר מזה וכתב דאינו נראה דמשמע בדוכתי טובא דחיוב הכתובה מתחיל משעת נישואין כמו שאר חובות אלא שלא הגיע זמן הפרעון עד המיתה. וא"כ צריך ליחשב כאיני יודע אם פרעתיך. אמנם לפי מה שהובא לעיל שמדברי הרא"ש בריש פרק אע"פ מוכח שאין חיוב כתובה עד המיתה שפיר י"ל כמו שכתב ההפלאה לפני חזרתו. ומה שכתב שמשמע בכמה דוכתי שהחיוב חל משעת נישואין לכאורה כונתו דמבואר בכמה דוכתי שהשיעבוד חל בשעת נישואין וכבר נתבאר שמוה אין ראיה שהחיוב חל בשעת נישואין שמצאנו שיעבוד לפני החיוב בזרק חץ ובקנס.

רע"א לעיל ל"ב: על תרד"ה שלא השם כתב שמה שאשה שזינתה מפסידה כתובה אינו עונש על הזנות שאם כן היתה פטורה מעונש זה מדין קלב"מ אלא הטעם דכיון שזינתה ממילא פקע חיוב הכתובה דאדעתא דהכי לא נתחייב הבעל. מבואר ברע"א שמה שהזנות מפקיע חיוב כתובה הוא משום התחלת החיוב הוא ע"מ שלא תזנה תחתיו, ואם זינתה הוברר שמעולם לא היה חיוב כתובה. וכתב האבי עזרי פכ"א מערות ה"י בסד"ה הנה שמוכת כדברי רע"א בתוס' בסוטה כ"ה: שמבואר בדבריהם שספק זנות הרי איני יודע אם נתחייבתי ליינו כנ"ל שאם היה איני יודע אם פרעתיך מה הקשו שנתלה מחלוקת ב"ש ובי"ה במחלוקת של ב"ש הרי באיני יודע אם פרעתיך כו"ע מודו דברי עדיף. אלא מוכח דס"ל דהוי איני יודע אם נתחייבתי. וע"כ דאין הזנות מפקיע חיוב כתובה אלא שע"ד כן לא התחייב מעיקרא ולכן כשיש ספק זנות זה ספק חיוב ולא ספק פרעון.

תנן בסוטה ל"א. דחמש נשים השונאות שמעידות על זנות אינן נאמנות להפסיד כתובה אבל נאמנות שלא תשתה. ותמה רע"א שם במשניות בפ"ו מסוטה מ"ב שאם אינה שותה ממילא היא מפסידה כתובה שהיא ספק סוטה כמבואר במת בעלה שאינה שותה ואינה נוטלת כתובה לב"ה. רע"א בשו"ת חדשות ס' ל"א בתשובה השניה בד"ה אולם מביא שהבית מאיר כתב על שאלה זו דאף דאיכא ספק זנות היא גובה מספק דהוי איני יודע אם פרעתיך. ומה שבמתו בעליהן היא לא נוטלת מדין איני יודע אם פרעתיך הוא מפני שמת הבעל והספק הוא על החיוב של היורשים. ולגבי היורשים זה ספק בתחילת חיובם. והובאו דבריהם בקה"י סוטה ס' ב' ד"ה אולם ע"ש.

הקו"ש ככ"ב אות תק"ה גם עמד בשאלת רע"א אמאי מפסידה כתובה ע"י זנות ולא אמרינן לענין זה קלב"מ. וכתב הקו"ש דמה שמפסידה כתובה ע"י הזנות אינו עונש אלא שהגירושין מחייב כתובה רק כשמגרש מדעתו אבל כשמגרש מפני שהיא נאסרה עליו, גירושין כאלו אינם מחייבים כתובה. [דצריך להוסיף שגם מיתה אינו מחייב אלא כשלולא המיתה היא מותרת לו]. נמצא שאין הזנות פוטר אלא שלא הגיע זמן החיוב. וזה נחא גם לחולקים על הרא"ש וס"ל דאיכא חיוב גמור משעת הנישואין מ"מ זמן פרעון הוא כשמגרש או מת, וכשנאסרה עליו לפני"כ אין המיתה והגירושין מחייבים. והפטור הוא מפני שלא הגיע זמן הפרעון. וגם לדבריו כשיש ספק זנות אין זה נחשב איני יודע אם פרעתיך אלא דמי לספק אם הגיע זמן הפרעון או לא דהוי כאיני יודע אם נתחייבתי.

נמצא כמה דרכים בביאור הא דמוכת ממה שהוכיחו כאן מדברי ב"ש דשטר העומד לגבות כגבוי, וכן מדברי התוס' בסוטה, שהספק בחיוב הכתובה כאן הוא ספק בעיקר החיוב ולא ספק פרעון. א. ההפלאה כאן כתב דליכא חיוב כתובה עד המיתה או הגירושין. ואף שההפלאה חזר מזה מוכח כן מדברי הרא"ש בריש אע"פ. ולדברי הרא"ש שפיר י"ל שזה הטעם דהוי איני יודע אם נתחייבתי. ב. התומים בס' ע"ה